

Modern Nyelvoktatás

A Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesületének folyóirata

A tartalomból:

- ❖ A félreismert Közös európai referenciakeret (KER, 2001) és Társkötetete (2018): kritikai elemzés ❖
 - ❖ A tantervi hatékonyság vizsgálata az egyetemi szaknyelvoktatásban ❖
- ❖ Nyelvtanulási autonómia és nyelvi tervezés: egy vegyes módszerű kutatás eredményei ❖
 - ❖ A szótárhasználat jelene és jövője a közoktatásban – a nyelvoktatást szabályozó dokumentumok és segédanyagok tükrében ❖
- ❖ A magyar és finn nemzeti alaptanterv összehasonlító elemzése az önszabályozó nyelvtanulás szempontjából ❖
 - ❖ Az ukrainai idegen nyelvi tanterv ❖
 - ❖ Osztrák és magyar nyelvi képzési kerettantervek és helyi tantervek interkulturális cél- és tartalomrendszerének összehasonlító vizsgálata ❖
- ❖ Nyelvtanárok és nyelvtanár tanulók percepciói a hazai tartalmi szabályozásról: egy kvalitatív kutatás ❖

❖ Interjú ❖ Könyvszemle ❖

XXVI. évfolyam 1–2. szám

2020. május

Alapító: SZÉPE GYÖRGY (1995–2011)

Főszerkesztők 2012–2017: MEDGYES PÉTER (2012–2014), DRÓTH JÚLIA (2015–2017)

Főszerkesztő: NÁDOR ORSOLYA (2018–)

Szerkesztő: M. PINTÉR TIBOR (2018–)

Szerkesztőbizottság: BÁRDOS JENŐ /Eszterházy Károly Egyetem/, CSIZÉR KATA /Eötvös Loránd Tudományegyetem/, DRÓTH JÚLIA /Károli Gáspár Református Egyetem/, EINHORN ÁGNES /Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem/, FÓRIS ÁGOTA /Károli Gáspár Református Egyetem/, HORVÁTH JÓZSEF /Pécsi Tudományegyetem/, MEDGYES PÉTER /Eötvös Loránd Tudományegyetem/, NIKOLOV MARIANNE /Pécsi Tudományegyetem/, TÕNU SEILENTHAL Tartu Ülikool, PETER SHERWOOD /University of North Carolina at Chapel Hill (USA)/

Tanácsadó Testület: FÓRIS ÁGOTA, HIDASI JUDIT, KÁROLY KRISZTINA, KLAUDY KINGA, KONTRA MIKLÓS, LENGYEL ZSOLT, TÓDOR ERIKA-MÁRIA

Interjú: FISCHER ANDREA /Károli Gáspár Református Egyetem/

Műhelytitkok: EINHORN ÁGNES /Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem/

Könyvszemle: TÓTH SZERGEJ /Szegedi Tudományegyetem/

Szótárszemle: GAÁL PÉTER /Maribori Egyetem/

Szoftverszemle: SIMON KRISZTIÁN /Pécsi Tudományegyetem/

Hírek: KURTÁN ZSUZSA /Pannon Egyetem/

Az angol szövegeket ellenőrizte: PETER SHERWOOD

Szerkesztőség: modernnyelvoktatas@gmail.com

Kiadó: Gondolat Kiadó, Budapest, Szentkirályi u. 16.

e-mail: info@gondolatkiado.hu

tel.: 06-1-486-1528

www.gondolatkiado.hu

ISSN 1219-638X

Magyar Alkalmazott Nyelvészek és Nyelvtanárok Egyesülete
manye1990@gmail.com

Fő kapcsolattartó

Nádor Orsolya

modernnyelvoktatas@gmail.com

Támogatási kapcsolattartó

M. Pintér Tibor

m.pinter.tibor@kre.hu

TARTALOM (TABLE OF CONTENTS)

CSIZÉR KATA - ÖVEGES ENIKŐ: Idegennyelv-tanulás, nyelvi tervezés és tantervek. Előszó (Foreign language teaching, language planning and curricula. Introduction).....	3
---	---

TANULMÁNYOK (ARTICLES)

BÁRDOS JENŐ: A félreismert Közös európai referenciakeret (KER, 2001) és Társkötetete (2018): kritikai elemzés (The misinterpretation of the CEFR (2001) and its Companion Volume (2018): A critical analysis).....	5
LUKÁCSI ZOLTÁN - FÜKÖH BORBÁLA: A tantervi hatékonyság vizsgálata az egyetemi szaknyelvoktatásban (Progress monitoring in English for specific purposes in tertiary education).....	28
CSIZÉR KATA - ÖVEGES ENIKŐ: Nyelvtanulási autonómia és nyelvi tervezés: egy vegyes módszerű kutatás eredményei (Language learning autonomy and language planning: The results of a mixed-methods study)....	44
P. MÁRKUS KATALIN: IA szótárhasználat jelene és jövője a közoktatásban - a nyelvoktatást szabályozó dokumentumok és segédanyagok tükrében (Dictionary use in public education - Present and future).....	59
MIKUSOVÁ MELINDA: A magyar és finn nemzeti alaptanterv összehasonlító elemzése az önszabályozó nyelvtanulás szempontjából (Comparative analysis of the Hungarian and Finnish national core curricula, with a focus on self-regulated language learning).....	80
HUSZTI ILONA: Az ukrainai idegen nyelvi tanterv (The foreign language curriculum in Ukraine).....	101
KEGYES ERIKA - LANZMAIER-UGRI KATHARINA: Ausztriai és magyarországi nyelvi képzési nyelvi képzési kerettantervek és helyi tantervek interkulturális cél- és tartalomrendszerének összehasonlító vizsgálata (The comparative analysis of Austrian and Hungarian teacher education: The intercultural aims and contents of language development frame and local curricula).....	122
KEIL ANNA: Nyelvtanárok és nyelvtanár tanulók percepciói a hazai tartalmi szabályozásról: egy kvalitatív kutatás (Language teachers' and teacher trainees' perceptions of content regulations: A qualitative study).....	159

INTERVIEW (TALKING SHOP)

MYON: egy olvasást fejlesztő program felhasználása az angoltanításban.

Öveges Enikő interjúja Marjai Katával

(MyOn: using a reading skill development programme in English language teaching).....164

KÖNYVSZEMLE (BOOK REVIEWS)

SOPRONI ZSUZSANNA: Common European Framework of Reference for Languages: Learning,

Teaching, Assessment, Companion Volume with New Descriptors.....168

ÁDÁMKU SZABINA: Öveges Enikő - Csizér Kata (szerk.): Vizsgálat a köznevelésben folyó

idegennyelv-oktatás kereteiről és hatékonyságáról. Kutatási jelentés.....172

HUSZTI ILONA

Az ukrainai idegen nyelvi tanterv

The foreign language curriculum in Ukraine

The aim of the paper is to present the foreign language curriculum currently in use in Ukraine and outline, in a brief historical review, where foreign language education started and where it has led up to the present moment. In 2017, Ukrainian public education underwent a reform and the teaching of foreign languages began in the first grade in line with the concept of the “New Ukrainian School”. Currently, in Ukraine four foreign languages are taught in the public education system at national level: English, German, French and Spanish. Based on documentary analysis, a number of results are revealed. In the curriculum, the teaching content is divided into areas of education, within which it is not concretely specified how many lessons per week are provided for teaching foreign languages. All that is specified is the number of hours in the field of language and literature. On the one hand, this has the advantage of providing schools with autonomy about how hours are allocated. On the other hand, however, Hungarian schools are disadvantaged because, in addition to Ukrainian and English, they must also include hours on Hungarian, usually at the expense of foreign languages. Because of the pressures and demanding nature of the curriculum, there may be a danger that teachers, not least because of pressure from local authority Education Departments, will teach the curriculum superficially merely in order to meet curricular expectations. However, should this happen, it could fatally compromise the students’ depth of knowledge, which may result in an obvious decline.

Keywords: foreign language curriculum, types of syllabi, the content of education, goals of education, foreign language teaching in Ukraine

Bevezetés

Az ukrainai közoktatás állami iskoláiban négy idegen nyelvet tanítanak: az angolt, a németet, a franciát és a spanyolt. Választott tantárgyként ezekből a nyelvekből külső független érettségi vizsgát¹ is tehetnek a végzősök. A tanítás általános idegen nyelvi oktatás, illetve szakosított oktatás keretein belül folyik. A szakosított vagy elmélyített oktatás során lényegesen magasabbak a heti idegen nyelvi óraszámok az iskolában. Az óraszámokon kívül a tanítás tartalma is eltérő, ezért fordulhat elő az, hogy a két kontextus különböző tantervet használ.

¹ Ukrajnában az érettségizők független tesztközpontokban 2008 óta tesznek külső független érettségi vizsgát. Minden középiskolai végzősnek kötelező ilyen vizsgát tenni ukrán nyelvből és irodalomból, mely eredmény egyben előfeltétele az ukrainai felsőoktatásba való jelentkezésnek.

Azon iskolák száma, ahol nem elmélyített tanterv szerint, azaz ahol nem emelt óraszámokban oktatják az idegen nyelveket, sokkal nagyobb Ukrajnában, ezért mi is az ilyen iskolák számára készült tanterveket választjuk kutatásunk tárgyául. A tanulmány dokumentumelemzés eredményeit mutatja be, melyet azzal a céllal adunk közre, hogy ismertessük az Ukrajnában jelenleg használatban lévő idegen nyelvi tantervet, illetve rövid történelmi áttekintés keretén belül felvázoljuk, hogy a dokumentált alapokat tekintve honnan indult és hová ért az idegennyelv-oktatás.

A Szovjetunió 1991-es felbomlása után Ukrajnában a korábban használt tantervek voltak hatályosak. Új idegen nyelvi tantervre, mely már a kommunikatív nyelvoktatásra alapozott, egészen 1998-ig kellett várni. A következő tantervet 2001-ben adta ki Ukrajna Oktatási és Tudományos minisztériuma, melyben a Közös európai referenciakeret (CEFR 2001) előírásai szerint világosan meghatározták a tanulók számára elérni kívánt célokat, nyelvi szinteket. Majd a 2003/2004-es tanévtől az idegen nyelvek tanulását már az elemi iskola 2. osztályától (7 éves kortól) kezdve kötelezték.² Ennek eredményeként 2005-ben újabb tanterv látott napvilágot, melyet azóta évente felülvizsgálnak, kibővítenek, a változásokat pedig a minisztérium hivatalos honlapján teszik közzé.

Elméleti kutatásunk során célul tűztük ki, hogy a tantervi változások időbeli áttekintését az olvasók elé tárjuk, és egyben rávilágítsunk a változások szükségességére, illetve elemezzük azokat minőségileg. Emellett bemutatjuk, hogy a megváltozott tanterv milyen következményekkel járhat a tanulók nyelvi tudásszintjét, illetve az idegennyelv-tanárok tanítási szokásait illetően, továbbá azt, hogy milyen lehet a tantervi előírások hatása az idegennyelv-tanítási folyamatokra.

A tárgyalt kérdés elméleti/szakirodalmi háttere

Ebben a tanulmányban a tanterv értelmezésében Falus Iván és Szivák Judit (2004: 28) meghatározását vettük alapul, amely értelmében a tanterv „[o]ktatásirányítási és pedagógiai dokumentum, amely típusától függően különböző mértékben tartalmazza és szabja meg az oktatási folyamat leglényegesebb elemeit: célokat, tananyagot, követelményeket, módszereket, eszközöket, tanítási és tanulási feladatokat, értékelési eljárásokat”.

Sacha Anthony Berardo véleményét is mérvadónak tartjuk, aki szerint:

A tanterv segít szisztematikusan és következetesen gondolkodni arról, hogyan és mit tanítanak. Ezenkívül kiemeli a nyelvtanuláshoz kapcsolódó tanulási elveket, valamint a tanulók által alkalmazott tanulási stratégiákat. Ez elősegíti a lehető legjobb feltételek megteremtését a sikeres tanuláshoz a tanulók számára, valamint a legjobb pedagógiai stratégiák alkalmazását a sikeres tanulási eredmények elérése érdekében (Berardo 2007: 6)³.

² Később az iskolai idegennyelv-oktatás kezdeti időpontja megváltozott, hiszen ma már a gyerekek 6 éves koruktól kötelezően tanulják azt az 1. osztálytól kezdve.

³ Itt és a továbbiakban az idegen nyelvű szakirodalomból vett idézeteket saját fordításunkban közöljük.

Tantervtípusok a nyelvoktatásban

Kurtán (2001) a következő idegen nyelvi tantervtípusokat különbözteti meg: grammatikai, tematikus, szituatív, funkcionális, tevékenység-központú, készségközpontú, feladatközpontú, lexikális, célnyelvi tartalomközpontú, multifunkcionális. A grammatikai tanterv alapja a morfológiai és szintaktikai tudásanyag. Az elrendezés elve az egyszerűtől a bonyolultabb felé való haladás. Előnye, hogy a nyelvszerkezetek jó alapul szolgálnak a kognitív készségek fejlesztéséhez. Hátránya, hogy gondot okoz a forma és a jelentés összhangjának kialakítása. A tematikus tantervben a tananyagot különböző témák köré csoportosítják (pl. egészséges étrend, öltözködés, sport). Összeállításánál figyelmet kell fordítani a tanulók életkori sajátosságaira. Arra alapozva, hogy a nyelv használata különböző szituációkban valósul meg, a szituatív tantervben a tananyag beszédhelyzetek köré csoportosul (pl. az orvosnál, a postán, az étteremben rendeléskor). A szituációk lehetőséget biztosítanak a nyelvtan, a kiejtés, a lexika és a nyelvi funkciók bemutatására, gyakoroltatására. A funkcionális tanterv a nyelvi funkciókra vagy beszédhelyzetekre összpontosít. Az oktatási tartalom a kontextusba ágyazott funkciók alapján van elrendezve (pl. köszönés, bemutatkozás, bocsánatkérés, invitálás, panaszkodás, útbaigazítás). A tevékenységközpontú tanterv aszerint állapítja meg a gyakorlandó nyelvi készségek kronológiai sorrendjét, hogy azok mennyire hasznosak a nyelvtanuló számára: befogadás (beszédértés, olvasás), produkció (beszéd, írás), nyelvi közvetítés (fordítás, tolmácsolás). A készségközpontú tanterv a produktív (beszéd, írás) és receptív (beszédértés, olvasás) nyelvi készségek fejlesztését tűzi ki célul. A feladatközpontú tanterv cselekvéseket, feladatok végzését állítja a középpontba. Salimi, Dadashpopur, Shafaei és Asadollahfam (2012: 231) szerint:

„A nyelv tartalma olyan összetett és célzott feladatok sorozata, amelyeket a tanulók az általuk tanult nyelvvel akarnak elvégezni. A feladatokat elemzési egységekként használják, és a nyelvi készségeket integrálják a nyelvhasználat konkrét színhelyeivel. A feladatközpontú oktatás abban különbözik a többi megközelítéstől, hogy a tanulók saját nyelvi erőforrásaikra támaszkodnak néhány feladat elvégzésekor.”

A lexikális tanterv lehetővé teszi a nyelvtanuló számára, hogy nehézségi szintek szerint építse fel az idegen nyelv elsajátítandó szókincsét. A célnyelvi tartalomközpontú tanterv alapját azok a témák jelentik, melyekről a tanulók más tantárgyakból anyanyelvükön tanulnak. A nyelvi-lexikai nehézségi szint azonban nem a tematikák, hanem a szaktárgyi feladatok szerint van megfogalmazva, értelmezve. A multifunkcionális (vagy többdimenziójú) tanterv olyan terv, mely többféle tantervet kapcsol össze, például a szituatív és tematikai tantervek gyakran kapcsolódnak grammatikai tantervekhez. Ezzel a megoldással kapcsolatosan Kurtán (2001) szerint nem ritka akár hat-hét különböző rendezési szempont együttes alkalmazása sem.

A tartalom elrendezése

Kurtán (2001) úgy véli, hogy az oktatási tartalom elrendezésének a célja az, hogy biztosítsa a tartalom jobb áttekinthetőségét, meghatározza a haladás útját, megkönnyítse a tanárok és a tanulók számára a tartalom taníthatóságát, illetve tanulhatóságát. Az elrendezés módja szerint megkülönböztetünk lineáris, spirális, koncentrikus és modulszerű elrendezést. A tantervi tartalom lineáris elrendezése arra utal, hogy „a tananyagban megjelenő tartalom egymás utáni egységekre bontva, egyenes vonalú haladásban kerül feldolgozásra” (Kurtán 2001: 115). Az ilyen elrendezésben jól látható a haladás iránya, amely egyben egyik előnye is a lineáris elrendezésnek. Hátránya ezzel szemben az, hogy a tartalom egésze csak a folyamat végére válik láthatóvá. A tantervi tartalom spirális elrendezésében a nyelvtani szerkezetek vannak a középpontban, és körük építjük fel a kommunikatív funkciókat, a beszédszándékokat kifejező szemantikai egységeket. Így mind a nyelvtannal, mind a lexikával a spirál mentén egyre feljebb haladunk. A koncentrikus elrendezés a tananyag kisebb egységekre való bontását jelenti. Ezek az egységek úgy ismétlődnek a tantervben, hogy a magasabb szinteken a tartalom a szinteknek megfelelően bővül. Az ilyen elrendezésnek a legfőbb haszna a tanulók számára az, hogy többször is lehetőségük nyílik a hasonló tananyag gyakorlására. Ide kapcsolódik Cunningsworth megjegyzése, miszerint legalább négyszer kell a szókincs vagy a nyelvtan elemeit kontextusban látnia és gyakorolnia a tanulónak ahhoz, hogy azok rögzüljenek a hosszú távú memóriában (Cunningsworth 1995, idézi Kurtán 2001: 134; Huszi 2009). A tantervi tartalom modulszerű elrendezése lehetőséget nyújt a tanár számára, hogy a tananyagot belátása szerint a tanulók igényeinek megfelelően rugalmasan változtassa vagy cserélje.

A jelenlegi ukrainai idegennyelv-oktatási helyzetről

Jelenleg a kötelező közoktatás Ukrajnában az ukrán oktatási törvénynek (Ukrajna törvénye az oktatásról 2017) megfelelően három szinten zajlik: 1. kezdő szint vagy elemi iskola (1–4. osztály), 2. alapszint vagy általános iskola (5–9. osztály), 3. felső szint vagy középiskola (10–11. osztály) (Nikolayeva–Bihych–Borysko–Boretska 2013). Mind a három szinten kötelező az idegennyelv-oktatás: az 1. osztályban kezdődik, és a 11. osztályban végződik. Az elemi iskola az első szintet, az általános iskola az első és második szintet, míg a középiskola mind a három említett szintet magában foglalja.

A középszintű oktatási tanintézményekben folyó idegennyelv-oktatás koncepciója szerint az idegen nyelvre nemcsak úgy tekintenek, mint a kultúrák közötti kommunikáció eszközére, hanem mint egy másik kultúra megismerésének (és terjesztésének) sajátos eszközére, amely elősegíti a kölcsönös lelki gazdagodást, és emeli a humanitárius oktatás színvonalát (Nikolayeva et al. 2013). Az idegennyelv-oktatás alapvető célja a tanulók idegen nyelvet érintő kommunikatív kompetenciájának kialakítása, megerősítése. Ez azt jelenti, hogy a tanulók nyelvtudásszintje lehetővé teszi számukra,

hogy részt vehessenek a kultúrák közötti kommunikációban, illetve az idegen nyelvet a mai világ kulturái és civilizációi közötti dialógusban alkalmazhassák (Nikolayeva et al. 2013).

Ukrajnában a 2019-es adatok szerint összesen 16 176 iskola működik (forrás: <https://mon.gov.ua/ua/tag/zagalna-serednya-osvita>). Az idegennyelv-oktatás szempontjából két iskolafajtát különböztetünk meg:

1. Iskolák, melyek általános idegen nyelvi tantervek szerint oktatják az angolt, a németet, a franciát és a spanyolt (ezek az Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma által támogatott idegen nyelvek, melyekből a tanulók emelt szintű érettségi vizsgát is tehetnek).
2. Szakosított iskolák, melyek elmélyített tantervi tartalom szerint oktatják az idegen nyelveket magasabb heti óraszámban. Az ilyen iskolákból lényegesen kevesebb van Ukrajnában. Az 1. táblázat mutatja az általános INY tantervű⁴ és a szakosított INY tantervű iskolák heti óraszámát osztályonkénti bontásban.

Osztály	ÁINYTI	SZINYTI
1	2 (1)	3
2	2 (1)	4
3	2 (2)	4
4	2 (2)	4
5	3 (3)	6
6	3 (2)	6
7	3 (2)	6
8	3 (2)	6
9	2 (2)	5,5
10	3,5 (2)	5
11	3,5 (3)	5

1. táblázat. Az idegen nyelv mint tantárgy heti óraszama osztályonkénti bontásban

(ÁINYTI = általános idegen nyelv tantervű iskola, SZINYTI = szakosított idegen nyelv tantervű iskola; zárójelben a kárpátaljai magyar iskolákban érvényes óraszámok láthatók)

Az Új Ukrán Iskola programja szerint (e koncepció szerint még csak két évfolyam tanul, hiszen a 2018–2019-es tanévben indult az új képzés) az óraelosztás jelentősen módosul, ugyanis a nyelvi-irodalmi és idegen nyelvi oktatási területeket nem külön-külön, hanem egybe vették (lásd 2. táblázat).

⁴ Az Oktatási és Tudományos Minisztérium 2015. augusztus 15-én kelt 855. sz. rendelete „Az általános oktatási intézmények tipikus tanterveinek módosításáról”

Oktatási terület megnevezése	Évi óraszám				
	1. oszt.	2. oszt.	3. oszt.	4. oszt.	Összesen
Nyelvi és irodalmi	315	350	350	350	1365
Idegen nyelvi					

**2. táblázat. Részlet a hatályos tipikus tantervből
(forrás: Szavcsenko szerk. 2017)**

A táblázatból egyértelműen kiderül, hogy 1. osztályban az anyanyelvi írás és olvasás órákra, valamint az idegen nyelvi órákra összesen évi 315 tanórát irányoznak elő. A 35 hetes tanév során ez heti lebontásban összesen 9 órát jelent. Viszont a magyar tannyelvű iskolákban Kárpátalján ebbe a keretbe még az ukrán óráknak is be kell férniük. A 2., 3. és 4. osztályban valamelyest jobb a helyzet, hiszen itt a nyelvi és irodalmi, illetve idegen nyelvi oktatási területre heti 10 órát szánnak összesen. Az iskolák önállóan dönthetik el, melyik nyelvre hány tanórát szánnak.

Az idegen nyelvek és kultúrák oktatásának rendszere Ukrajnában

Ez a rendszer nem más, mint az oktatási folyamat alapvető összetevőinek az összessége, amelyek meghatározzák a tanórákon felhasználandó idegen nyelvi anyagok kiválasztását, az oktatás módszereit, a tanítási folyamat megszervezését. Az idegen nyelvek oktatásánál Ukrajnában is figyelembe veszik a Közös európai referenciakeret (CEFR 2001) által meghatározott nyelvtudásszinteket. Ennek megfelelően a tantervi előírások szerint a tanulóknak a következő szinteket kell elérni (3. táblázat).

Iskolatípus	Kezdő szint	Alapszint	Felső szint	
			nem humán szakirány	humán szakirány
Osztály	4.	9.	11.	11.
Nyelvtudás szintje	A1	A2	B1	B2
	Minimumszint	Alapszint	Küszöbszint	Középszint

**3. táblázat. Milyen szintet kell elérniük a tanulóknak az egyes osztályok végén?
(forrás: Nikolayeva et al. 2013: 88)**

Az idegennyelv-oktatás célja

A középiskolai oktatásra vetítve a mai nyelvoktatási módszertan öt fő célt jelöl meg: gyakorlati, nevelési, oktatási, fejlesztési és szakmailag orientált cél.

1. Az idegen nyelvek és kultúrák oktatásának gyakorlati célja az idegen nyelvű kommunikatív kompetencia (IKK) kialakítása. Az IKK olyan képesség, mely lehetővé teszi

a kölcsönös megértést az idegen nyelv hordozóival folytatott közvetlen vagy közvetett kommunikáció során (Nikolayeva et al. 2013). Az IKK kialakításának célja nem bizonyos mennyiségű tudás és készségek felhalmozása, hanem annak elérése, hogy a beszélő képes legyen mindezen tudást és készségeket alkalmazni az idegen nyelvű társalgás során.

2. A nevelési cél előírja egy meghatározott értékrend kialakítását. Leginkább a következő értékek kapnak hangsúlyt:

- erkölcsi értékrendszer,
- pozitív viszonyulás a nyelvhez, a kultúrákhoz, az anyanyelvi beszélőkhöz,
- az idegen nyelvek és kultúrák tanulása fontosságának megértése,
- felelősségérzet az idegen nyelvek elsajátításának eredményei iránt,
- igazságérzet, helyes erkölcsi döntéshozás.

3. Az oktatási célt úgy lehet elérni, hogy a tanulandó idegen nyelv használatán keresztül emeljük a tanulók általános kultúrájának a szintjét, szélesítjük látókörüket, bővítjük tudásukat azokról az országokról, melyeknek nyelvét tanulják. Az oktatási célt az órakon alkalmazott szövegek elemzésének folyamatában, a tanulókkal folytatott beszélgetések során, az aktuális problémák megbeszélése idején, videofilmnézés közben stb. érhetjük el a legkönnyebben. „Az oktatási cél elérése hozzájárul a tanulók logikus gondolkodásának fejlődéséhez, illetve elősegíti a társalgási kultúra, a szellemi munka technikáinak tökéletesedését” (Nikolayeva et al. 2013: 98).

4. A fejlesztési cél a tanár tevékenysége során valósul meg, amely a tanulók nyelvi készségeinek, nyelvi viselkedési kultúrájának a fejlesztésére irányul. A fejlesztési cél elérésével a következő feladatokat teljesíti a tanár:

- motiváció fejlesztése a tanulóknál az idegen nyelv és kultúra további elsajátítására,
- a tanulók idegen nyelvi és kommunikációs készségének a fejlesztése,
- a tanulók pszichikai funkcióinak fejlesztése, melyek kapcsolódnak a nyelvi tevékenységhez,
- önállóság (autonóm tanulási képesség) fejlesztése az idegen nyelv és kultúra elsajátítása során.

5. A szakmailag orientált cél leginkább a középiskolai osztályokban (10–11. osztályban) valósul meg, amelyek számára különböző profilú tanterveket dolgoztak ki: társadalomtudományi (humán), természettudományi, technológiai, művészeti, sportszakirány stb. A humán szakirányú osztályokban például az idegen nyelveken kívül oktatnak még „Országismeret”, „Kultúraismeret” vagy „Idegenvezető-tolmács” tárgyakat.

Az oktatás tartalma

Az oktatás tartalma mindannak a tudáshalmaznak az összességére vonatkozik, melyet az oktatás folyamatában a tanulónak el kell sajátítania. Ez biztosítja az oktatás legfőbb céljának elérését, vagyis az elsajátítandó tantervi anyag keretein belül megtanítani a tanulókat a meghatározott beszédhelyzetekben idegen nyelven kommunikálni. Ennek kapcsán Nikolayeva (2010) szerint az oktatás tartalmának összetevői két aspektusban jellemezhetők: tárgyi és folyamat.

A tárgyi aspektus a következőket foglalja magában: a társalgás közegei és típusai, pszichológiai és nyelvi szituációk és szerepek, nem verbális kommunikációs eszközök, kommunikatív célok és szándékok. Scsukin (2007) a társalgási közeget úgy írja le, mint kölcsönösen egymáshoz kapcsolódó társalgási szituációk és témák komplexumát, melyet a tanulók szükségletei határoznak meg. A ma hatályos idegen nyelvi tantervnek megfelelően a tanulónak a következő társalgási közegekben kell képeseknek lenni megvalósítani a kommunikációs szándékaikat: személyes, nyilvános, oktatási. A középiskolában ezek mellé jön a szakmai, szaknyelvi kommunikáció. A társalgás médiumát tekintve megkülönböztetünk szóbeli és írásbeli kommunikációt, ezeken belül pedig párbeszédes és monológ kommunikációt, valamint személyes és hivatali beszédhelyzeteket, amelyeknek kötetlenül vagy a kommunikációs cél szempontjából félig kötött formában kell lezajlaniuk.

A tárgyi tartalom egyik részét képezi az elsajátítandó nyelvi konstruktumokat előírányzó, vagyis a hangtani, lexikai, morfológiai, illetve szintaktikai ismeretanyagot gyakoroltató tananyag. Ebben külön összetevőt alkotnak a tanulási és a kommunikációs stratégiák, illetve az oktatás tartalma folyamatias aspektusának legfőbb alkotói, a nyelvi készségek (beszédértés, beszéd, olvasás, írás).

Ezek a tartalmi elemek megfelelnek a Kurtán (2001) által felsorolt azon tartalmi összetevőknek (úgy mint a kiejtés, nyelvtan, szókincs, pragmatikai elemek, interkulturális elemek, szövegek, tevékenységek, feladatok és stratégiák), melyeknek bármely idegen nyelvi tantervben szerepelniük kell. Fontos tehát, hogy az ukrán tantervi leírásokban megtalálhatóak a nemzetközileg is elfogadott nyelvtanulási elemek.

Didaktikai és módszertani elvek az idegen nyelvek és kultúrák oktatása során

Az idegen nyelvek és kultúrák oktatása különböző módszertani elvek alapján történik Ukrajnában. A legfontosabb didaktikai elvek a következők:

1. A szemléletesség elve – az oktatási folyamatot szemléltetés kell, hogy kísérje, így segíthetjük a tanulókat a tananyag könnyebb megértésében. Audiovizuális szemléltetés alkalmazunk a tanításban.
2. A tudatosság elve – a tanár célirányosan válogatja meg a nyelvi és szociokulturális anyagot, mely biztosítja a tanulók megismerési készségének fejlődését.

3. A tudományosság elve – fontos, hogy minden tanítandó anyag tudományosan legyen megalapozva, illetve a tudományos kutatások eredményeire hagyatkozzon.
4. A tevékenység elve – a tanuló tevékeny/aktív résztvevője a tanulási folyamatnak. Megkülönböztetünk intellektuális, emocionális és nyelvi aktivitást.
5. A rendszeresség és következetesség elve – a tanárnak mindig szem előtt kell tartania ezt az elvet, mely meghatározza a tananyagok tanítási sorrendjét: mindig az egyszerűtől haladunk az összetettig, a könnyűtől a nehézig.
6. A tantárgyközi koordináció elve – a nyelvtanárnak egyeztetnie kell a különböző iskolai tantárgyak tematikáját az idegen nyelvi anyaggal annak érdekében, hogy elkerüljék azok ismétlődését, és a tanuló tudatában egész képet alkossanak a környező világ jelenségeiről.

A szabályozás szerint az idegennyelv-tanároknak a következő módszertani elveket kell betartaniuk munkájuk során (vö. Gurvics 2003):

1. A kommunikáció elve – a fő cél, hogy megtanítsuk a tanulókat idegen nyelven társalogni az elsajátított tananyag keretein belül.
2. A nyelvi tevékenységi típusok integrált tanításának elve – nem lehet a nyelvi tevékenységeket egymástól elkülönítve tanítani, csak integrált módon, pl. írást olvasással együtt vagy beszédértést beszéddel együtt.
3. A nyelv és a kultúra összekapcsolódásának az elve – a nyelv és a kultúra tanítása kölcsönösen összefonódik, hiszen a célnyelvi kultúráról is tanítunk, mikor magát a nyelvet tanítjuk, illetve mindezt az idegen nyelven keresztül tesszük.
4. Az anyanyelv és hozzá kötődő kultúra figyelembevételének az elve – célszerű és szerencsés, ha a nyelvtanár mind az idegen nyelvet és kultúrát, mind pedig a tanítványai anyanyelvét és kultúráját ismeri, hiszen feladata a párhuzamok megvonása az idegen nyelv és kultúra, illetve az anyanyelv és kultúra között a tananyag mélyebb elsajátítása érdekében.
5. A tananyagok autentikusságának az elve – minél több autentikus tananyagot alkalmazunk a nyelvórán, annál realisabb képet nyújthatunk az idegen nyelvi valóságról tanítványainknak.

A nyelvi tantervek és fejlődésük

Ukrainai idegen nyelvi tanterv (1998)

A Nemzeti idegen nyelvi tanterv (az 5–11. osztály számára) (1998) Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériumának a hivatalos dokumentuma volt, amely meghatározta, milyen célokat kellett elérniük a középiskolai idegennyelv-oktatás során a tanulóknak. A tanterv tartalmazta azoknak a társalgási témáknak, nyelvtani szerkezeteknek és nyelvi készségeknek a listáját, amelyeket a tanulóknak el kellett sajátítaniuk.

A tanterv szerkezete koncentrikus volt (Kurtán 2001). Ez azt jelentette, hogy a tanítási tartalom kisebb egységekre bomlott, melyeket a nyelvtanítás minden szintjén oktattak a kezdetektől a középiskoláig, azzal a különbséggel, hogy amikor egy témát egy magasabb tudásszinten tárgyaltak, akkor a tananyag mindig összetettebb volt. Ennek a tartalomelrendezési módnak egyik pozitívuma az, hogy a tanulóknak lehetőségük nyílt egy bizonyos nyelvi jelenséget többször is gyakorolni, ami a tananyag pontosabb rögzüléséhez vezetett. Másrészt a témák időről időre való újra előfordulása demotiváló is lehetett a tanulók számára (vö. például Kurtán 2001). A nyelvi tartalom ily módon való elrendezése hasonló a spirális elrendezéshez, amelyben a kommunikatív funkciók és a nyelv szemantikai egységei nyelvtani szerkezetek köré épülnek. A nyelvtanítás tartalmának ilyen elrendezése lehetővé tette, hogy a szókinccsel és a nyelvtannal egyidejűleg foglalkozzanak, mintha egy spirál hajlatán egyre feljebb és feljebb haladnánk. A nyelvi tartalom tantervben való spirális elrendezésének előnye, hogy kommunikatív nyelvi funkciókon alapszik, így lehetséges a különböző nyelvtani szerkezetek nyelvi funkciókkal való együttes gyakorlása. A legnagyobb hátránya viszont az, hogy „az ilyen elrendezésben nehéz felismerni a nyelvtant” (O’Neill 1972, idézi Kurtán 2001: 116).

A Nemzeti idegen nyelvi tanterv (az 5–11. osztály számára) (1998) három részből állt. Az első rész tartalmazta a témákat, melyeket a tanulóknak el kellett sajátítaniuk szóbeli használatra. A témák három fő témakörbe csoportosultak, melyek minden osztályban újra és újra előfordultak, az altémák viszont témakörönként évről évre változtak. A három fő témakör a következő volt: 1. A nyelvtanuló és környezete, 2. Ukrajna, 3. Az ország(ok), mely(ek)nek a nyelvét a tanulók tanulják.

A tanterv második része felsorolta a tanulók nyelvi készségeivel kapcsolatos követelményeket. Külön követelménylistát adott meg a tanterv minden egyes osztályra 5.-től 11.-ig. Például a 6. osztályos tanulók olvasási készségével kapcsolatban a következőket határozta meg a tanterv:

A tanulóknak képeseknek kell lenniük hangosan (a kiejtési normák betartása mellett) és csendben (a tartalom teljes megértésével) olvasni olyan szövegeket, amelyek a megtanult nyelvi anyagra épülnek. A szövegek maximum 7%-a tartalmazhat ismeretlen szót, beleértve a nemzetközi szavakat és származékokat, amelyek jelentése könnyen kitalálható. A tanulóknak képesnek kell lenniük a szöveg alapértelmének az azonosítására, valamint a tények és az események közötti kapcsolat felállítására. A szóbeli és csendes olvasás sebessége nem lehet kevesebb, mint 400 nyomtatott karakter percenként (Nemzeti idegen nyelvi tanterv 1998).

A tanterv harmadik része tartalmazta az elsajátítandó nyelvi tartalmat: hangtani tudnivalókat csak az 5. osztály számára irányozott elő a tanterv, szókinccs- és nyelvtani követelményeket viszont minden osztály számára 5.-től 11.-ig. Érdekes, hogy az angol nyelvre jellemző artikulációs sajátosságokat már az 5. osztályban kellett megtanulni,

ami abban az időben a nyelvtanulás első évének számított. Bár a tanterv jellege koncentrikus volt, egyik későbbi szinten sem tértek vissza hivatalosan olyan jelenségek tanulmányozására, mint például a rövid és hosszú magánhangzók vagy a kettős hangzók kiejtésére, a szó- és mondathangsúlyra, vagy az egyszerű mondatok helyes hanglejtésére.

A tanterv nem alkalmazkodott a Közös európai referenciakeret (KER) szabványához (CEFR, 2001), annál az egyszerű oknál fogva, hogy időrendben korábbi, mint a KER. A lexikai és grammatikai anyagon kívül, illetve a nyelvi készségekkel szemben támasztott követelményeken kívül a tanterv nem említett semmilyen kompetenciát (pl. szociokulturális vagy stratégiai), melyeket a tanulóknak el kellett volna sajátítaniuk. Mint ahogy arra sem történt utalás, hogy a tanulmányaik végén milyen nyelvtudásszintet kellett elérniük a tanulóknak.

A változás szükségessége

Még 2001-ben megjelent Ukrajna Oktatásügyi és Tudományos Minisztériuma hivatalos közlönyében az az álláspont, miszerint az ukrainai idegennyelv-oktatás megreformálásra szorul (Közlöny 2001: 15). Ennek eredménye volt az új, átdolgozott tanterv is. A külföldi országok és Ukrajna közötti növekvő kommunikációs és együttműködési igény lényeges változásokat okozott az általános és középiskolában az idegennyelv-oktatás terén. Az ukrán társadalom változásai, valamint az idegen nyelv tanításának elméletében és gyakorlatában elért eredmények arra készítették az ukrán iskolát, hogy modernizálja az idegen nyelv tanításának tartalmát és módszereit. Ezért a szakemberek új tantervet dolgoztak ki, amely európai szabványokon alapszik, figyelembe véve az Európa Tanács ajánlásait (CEFR 2001) az idegen nyelvek tanításával kapcsolatban.

2017-ben jelent meg az „Új Ukrán Iskola”, a NUS (vagyis Nova ukrainszka skola rövidítése) koncepciója, mely az egész ukrán közoktatási rendszert hivatott megreformálni. Egy az oktatási minisztérium által kiadott rendeletben megfogalmazták, milyen változásokat eszközöltek a döntéshozók a NUS követelményeinek megfelelően az idegennyelv-tanítás terén (Kulcsfontosságú változások 2019).

1. Meghatározták a tanulási célok hierarchiáját, összehangolták az idegen nyelv mint iskolai tantárgy feladatait az oktatási céllal, valamint a KER ajánlásaival.
2. A tanterv négy integrált tartalomvonalat határoz meg, nevezetesen: „Környezetvédelmi biztonság és fenntartható fejlődés”, „Polgári felelősség”, „Egészség és biztonság”, „Vállalkozói készség és pénzügyi ismeretek”, amelyek célja a tanulók képességének fejlesztése az ismeretek valós helyzetekben való alkalmazására.
3. Meghatározták a tanulók oktatási és kognitív tevékenysége eredményeivel kapcsolatos elvárásokat, összhangban a Közös európai referenciakeret (CEFR 2001) ajánlásaival (ahol már a kommunikatív kompetencia került központi szerepbe).
4. Felvázolták, milyen lexikai, grammatikai és fonológiai ismeretekkel (grammatikai kompetenciával) kell a tanulóknak rendelkezniük az általános iskola (9. osztály) végén.

5. Az indikatív értékelési paramétereket az általános iskolai programokkal összehangolva vezették be, meghatározták a szóbeli észlelés, avagy a beszédértés kvantitatív mutatóit.

6. Megváltoztatták a „Média” téma tartalmát a 9. osztályban annak optimalizálása érdekében és a modern tanulók érdekeinek megfelelően.

A változásokra még azért is szükség volt, mert elengedhetetlen, hogy a tanterv megfeleljen és betartsa az állami oktatási előírásokat, amelyeket Ukrajna Oktatási és Tudományos Minisztériuma jóváhagyott és ajánlott, és amelyek alapját képezik a tantervek kidolgozásának (Korotchenko et al. 2015).

A ma hatályos tanterv (2005 és 2017 NUS)

A ma érvényben lévő két idegen nyelvi tanterv jelentősen különbözik a korábbtól, ugyanis ezek már mindenben a KER-re hagyatkoznak. (Azért beszélünk két hatályos tantervről, mert az elsőt azokban az osztályokban használják, amelyek 2018 előtt kezdtek idegen nyelvet tanulni Ukrajnában, míg a másodikat 2018-tól kezdődően, amikor is az Új Ukrán Iskola koncepciója szerint kezdtek tanítani.) A legszembevetőbb különbség az előző tantervhez képest az, hogy a ma hatályos tantervek konkrétan meghatározzák, hogy a tanulóknak milyen nyelvtudásszintre kell elérniük iskolai tanulmányaik során (lásd 3. táblázat).

Az elemi iskolai idegennyelv-tanterv

Az idegen nyelv tanulásának megkezdésekor az elemi iskolások még nem rendelkeznek elegendő ismerettel anyanyelvük nyelvi tulajdonságairól. Ezért a nyelvtani anyag egy részét a lexikai egységek szintjén kell tanulniuk: a gyerekek megtanulnak néhány nyelvtani szerkezetet különböző beszédmintákon keresztül, és nem kell nekik megmagyarázni a szóban forgó szerkezeti egységek morfológiai és szintaktikai kapcsolatát. Minderre egy későbbi szakaszban lesz majd lehetőség, amikor a tanulók már rendelkeznek bizonyos nyelvi tapasztalatokkal az anyanyelvükön, amely alapul szolgál majd az idegen nyelvű tananyag tudatos elsajátításához.

Az általános iskola alsó tagozatában (1–4. osztály) az idegen nyelvű lexikális és nyelvtani anyagot kétféleképpen tanítják: induktív és deduktív módon – az anyag összetettségétől és az elsajátítás nehézségeitől függően. Nyelvi tudatosság megléte esetén tanácsos a tanulást egy olyan funkcionális kontextuson keresztül kezdeni, amely összhangban áll a tanítás kommunikatív módszerével. Ez a megközelítés szétválaszthatatlan kapcsolat létrehozását foglalja magában a nyelvi egység jelentése, alakja és funkciója között, amely az elsajátításához kapcsolódó tevékenység alapelve. Ha a nyelvi egységek bizonyos nehézségeket okoznak (általában ezek azok a nyelvtani jelenségek, amelyek nem jellemzőek a tanulók anyanyelvére, vagy azok, amelyek szignifikánsan különböznek az anyanyelvi analógoktól), akkor tanácsos őket deduktív módon tanítani.

A program tartalmi része az olyan komponensek leírására terjed ki, mint a szituatív társalgás és kommunikáció témái; a beszédfunkciók és kifejezési eszközeik; a beszéd-készség; nyelvi ismeretek és készségek; szociokulturális ismeretek vagy az általános tanulási készségek.

A tanterv mindezek mellett meghatározza, hogy minden tanulmányi év végén milyen ismeretekkel, illetve készségekkel kell a tanulóknak rendelkezniük hallás, beszéd, olvasás és írás során, illetve rendszerezi, hogy milyen készségeket kell szereznük a négy beszédtevékenységben az egyes tanévek végén.

Az alábbiakban azt foglaltuk össze, milyen kategóriák szerint van felosztva az elemi iskolai idegennyelv-tanterv (az 1. osztály példája alapján):

- kommunikációs szféra
- a szituációs társalgás témája
- beszédfunkciók
- kifejezési eszközök
- nyelvi kompetencia: szókincs, nyelvtan, hangtan
- szociokulturális kompetencia
- általános tanulási kompetencia

A modern iskolában nem kevésbé fontos az önértékelés. Az Európai nyelvi portfólió az egyik leghatékonyabb eszköz az idegennyelv-tanulás önértékelésének fejlesztésére. A portfólió lényege, hogy „mindent megmutasson, amire képes a tanuló”. A portfólió nem arra fekteti a hangsúlyt, hogy mit nem tud vagy nem képes csinálni a nyelvtanuló, hanem arra összpontosít, amit tud egy adott témáról, tárgyról; integrálja a mennyiségi és minőségi értékeléseket; emeli az önértékelés jelentőségét. Az Európai nyelvi portfólió átláthatóbbá teszi a nyelvtanulási folyamatot a tanulók számára, elősegítve a reflektálási képesség és az önértékelés képességének kialakulását, ezáltal lehetővé téve a tanulók számára, hogy fokozatosan növeljék felelősségvállalásukat saját tanulásuk iránt.

Idegennyelv-oktatás a NUS-ban, az Új Ukrán Iskolában

2018. február 12-én fogadta el az ukrán parlament Shyian (2018) szerkesztésében az elemi iskola tipikus oktatási programját, mely meghatározza:

- az oktatásban részesülők teljes képzési terhelését és a várható tanulási eredményeket;
- az oktatási ágazatok listáját és javasolt tartalmát;
- az oktatási folyamat ajánlott szervezési formáit és az oktatás belső minőségbiztosítási rendszerének eszközeit;
- az oktatás teljes terjedelmét, valamint az oktatási ágazatok, tantárgyak, tudományágak hozzávetőleges időtartamát és lehetséges kapcsolatukat. A nyelvi-irodalmi oktatási terület a Shyian (2018) által szerkesztett programban a következőket tartalmazza az idegen nyelvi oktatással (angol, német, francia, spanyol) kapcsolatban:

1. Az idegennyelv-oktatási program az alapfokú oktatás állami szabványa alapján jött létre.
2. Az általános középfokú idegennyelv-oktatás célja a közvetlen és közvetett interkulturális kommunikáció idegen nyelvi kommunikációs kompetenciájának fejlesztése, amely biztosítja a többi kulcskompetencia fejlesztését és a gyermek különféle életigényeinek kielégítését.
3. A kitűzött célnak megfelelően az elemi iskolában az idegennyelv-oktatás fő feladatai a következők:
 - kommunikáció megvalósítása a program által azonosított területeken, témákban és helyzetekben;
 - az autentikus szövegek tartalmának hallás utáni megértése;
 - különböző típusú és műfajú autentikus szövegek olvasás általi megértése;
 - írásbeli kommunikáció a kitűzött feladatoknak megfelelően;
 - az anyanyelv és más tárgyak tanulmányozása során szerzett tudás, tapasztalatok megfelelő felhasználása;
 - az információk kritikus értékelése és különféle igényekre, célokra való felhasználása;
 - saját gondolatok, érzések és attitűdök kifejezése;
 - másokkal folytatott hatékony verbális, írott és elektronikus kommunikáción keresztüli együttműködés;
 - megfelelő kommunikációs stratégiák kiválasztása és alkalmazása a különböző igényeknek megfelelően;
 - az oktatási stratégiák hatékony felhasználása az idegen nyelvek önálló tanulására.
4. A 2. osztály végére az általános oktatási intézményekben a tanulók elérik a Pre-A1 szintet, a 4. osztály végére pedig az A1 szintet. Ezek a szintek jellemzik az egyes nyelvi tevékenységek tanulási eredményeit, és összhangban állnak a Közös európai referenciakeret (CEFR 2001) iránymutatásaival.
5. Az idegennyelv-oktatás célja és az elemi iskolai feladatok szerint a következő tartalomvonalakat különböztetjük meg: „Beszéértés”, „Vizuális észlelés” vagy „Olvasásértés”, „Orális interakció”, „Szóbeli kifejezés” vagy „Beszéd”, „Írásos interakció”, „Írásbeli kifejezés”, „Online interakció”. Az utóbbi tartalomvonal feldolgozásának eredménye az a képesség, hogy alapvető kapcsolatokat tudjanak a tanulók létesíteni az üdvözlés és a búcsú legegyszerűbb udvarias formáinak felhasználásával, és egyszerű kijelentéseket közzétenni magukról online. A 4. táblázatban összefoglaltuk a tanterv által megadott nyelvi tartalmat, melyet az idegennyelv-órákon kell a tanulóknak elsajátítani.

Szituációs kommunikációs témák és lexikai tartomány	Beszédfunkciók	Nyelvi tartalom: szókincs és nyelvtan
<p>– Én, a családom és a barátaim (családtagok, számok 20-ig, fiatalabb családtagok és barátok életkora, napi házimunkák).</p> <p>– Szabadidő (színek, játékok, tevékenységek, a hét napjai, séta, hobbi).</p> <p>– Természet (házi kedvenc állatok, évszakok, vad- és háziállatok). Ünnepek és hagyományok Ukrainában és a tanult nyelv országában (ünnepevek, üdvözlés, születésnap, idő [óra], ünnepi menü).</p> <p>Az ember (testrészek, ruházat). Étel (egyszerű menü, gyümölcsök, zöldségek, italok, ár). Iskola (iskolai kellékek, iskolai bútorok, osztályterem).</p>	<p>– Köszönés, bocsúsítás, bocsánatkérés, köszönetnyilvánítás, bemutatkozás, személyleírás, kérdésfeltevés és válaszadás, egyszerű utasítások megértése és követése, egyszerű információs táblák megértése, ünnepi köszöntések, ünnepek hangulatának kifejezése.</p>	<p>A kommunikációs helyzet kiválasztása a tanulók igényei és a koncentrikus tanulás elve alapján történik. Nem tanulási cél, tehát nem tagolódik külön lexikai vagy nyelvtani témákra, hanem egy adott helyzeten belüli kommunikáció keretében sajátítandó el. A nyelvtani anyag tanulmányozása elsősorban a lexikai egységek szintjén zajlik: a tanulók megtanulnak néhány nyelvtani jelenséget a beszédmintákból anélkül, hogy megmagyaráznák a nyelvi egységek morfológiai és szintaktikai jellemzőit.</p>

4. táblázat. Az 1-4. osztályban elsajátítandó idegen nyelvi tartalom

Az általános iskolai idegennyelv-tanterv (5-9. osztály)

A tanterv előírja, hogy a 9. osztály végére a tanulóknak képeseknek kell lenniük a következőkre:

- szóbeli társalgást folytatni a hatályos tanterv által meghatározott témakörökhöz tartozó témákról;
- megérteni a hallott autentikus szövegek tartalmát;
- megérteni különböző műfajú és típusú autentikus olvasott szövegek tartalmát;
- írásban kommunikálni a meghatározott feladatoknak megfelelően;
- megfelelő módon alkalmazni az anyanyelv és más tantárgyak tanulmányozása során szerzett tapasztalatokat, úgy tekintve rájuk, mint az idegen nyelv tudatos elsajátításának eszközére;
- szükség esetén nem verbális kommunikációs eszközöket használni, amennyiben nem állnak a tanulók rendelkezésére a különböző nyelvi eszközök;
- kritikusan értékelni az információkat és felhasználni azokat különböző igények kielégítésére;
- kifejezni a saját gondolataikat, érzéseiket és attitűdjeiket;
- hatékonyan együttműködni másokkal szóban, írásban és az elektronikus kommunikáció eszközeinek a segítségével;

- kiválasztani és alkalmazni a megfelelő kommunikációs stratégiákat a különböző igényeknek megfelelően;
- hatékonyan alkalmazni az oktatási stratégiákat az idegen nyelvek önálló tanulására.

A korábbi tantervben is, a mostaniban is a társalgási szféra három részre oszlik, melyek évről évre minden osztályban ismétlődnek, azonban megváltoztak a kategóriák: 1998 – 1. A nyelvtanuló és környezete, 2. Ukrajna, 3. Az ország(ok), mely(ek)nek a nyelvét a tanulók tanulják; 2005 – 1. személyes, 2. nyilvános, 3. oktatási. Ezek a témakörök is évente megismétlődnek, viszont más-más társalgási témák fordulnak elő különböző szókinccsel.

Felsorolás szintjén jelennek meg a tantervben a különböző nyelvi funkciók, a megtanulandó nyelvi szerkezetek, illetve a szókinccs. Míg korábban részletezve volt, milyen nyelvi (hangtan, nyelvtan, szókinccs) és szociokulturális kompetenciákat kellett elsajátítaniuk a tanulóknak, addig a ma hatályos tantervben mindez „ömlesztve” jelenik meg, ami jelentősen megnehezíti a tanárok munkáját, hiszen véleményünk szerint romlott a tanterv átláthatósága.

Az 1998-as tantervtől eltérően a 2005-ösben és a 2017-esben már előírták, hogy a tanulók nyelvtudásának értékelésénél mit kell figyelembe venni, milyennek kell lenni a szóban vagy írásban a tanulók által megalkotott szövegek terjedelmének (lásd 5. táblázat).

Készség	Osztály				
	5	6	7	8	9
Hallás utáni észlelés (beszédértés)	A felvétélről meghallgatott szöveg terjedelme (percekben)				
	2–3	2–3	3–4	3–4	3–4
Vizuális észlelés (olvasás, percenként)	A gépelt szöveg terjedelme (karakterekben)				
	500	600	700	800	900
Szóbeli interakció (párbeszéd)	A helyesen megfogalmazott kijelentések száma (tanulónként)				
	6	7	8	9	10
Szóbeli szövegalkotás (monológ)	A megalkotott szöveg terjedelme (mondatokban)				
	10	12	14	16	18
Írásbeli szövegalkotás (írás)	Az írott szöveg terjedelme (szavakban)				
	80–90	90–100	100–110	110–130	130–150

5. táblázat. Iránymutató értékelési paraméterek

A középiskolai idegennyelv-tanterv (10-11. osztály)

A középiskolai képzés tartalmát a tárgyi és az érzelmi összetevők egysége biztosítja, és az idegen nyelvek elsajátítása szorosan kapcsolódik az adott nyelvet beszélő emberek kultúrájához (NINYT 2005). Ez a megközelítés felkészíti a tanulókat az idegen nyelvű interkulturális kommunikációra a tantervben meghatározott témakörökben és kommunikációs helyzetekben. A 11. osztály végére a tanulók a B1-es szintet sajátítják el az első idegen nyelvből, a szakosított tantervű iskolákban a B2-es szintet kell elérniük, míg a második idegen nyelvből a célul kitűzött szint az A2+. Ezek a szintek jellemzik a tanulási eredményeket az egyes nyelvi tevékenységekben, és összhangban állnak a nyelvtudásszintekre jellemző közös európai nyelvoktatási ajánlásokkal (CEFR 2001).

A tanterv megfogalmazza azt a nyelvi kompetenciát, amelyre szert kell tenniük a tanulóknak a 11. osztály végére. A 6. táblázatban foglaltuk össze az ide vonatkozó követelményeket.

Nyelvi kompetencia	Idegen nyelv a középiskolában (ÁINYTI – B1 szint)
Általános	A tanuló megfelelő nyelvi tudással, megfelelő szókinccsel rendelkezik ahhoz, hogy olyan témákról beszéljen, mint a család, hobbi és érdeklődési kör, utazás, legfrissebb hírek. A korlátozott szókinccs habozáshoz, határozatlansághoz, ismétléshez és néha nehézségekhez vezethet a mondandó megfogalmazásában.
Lexikai	A tanuló elegendő szókinccsel rendelkezik ahhoz, hogy habozás nélkül beszéljen a mindennapi témákról: család, hobbi és érdeklődési kör, tanulás, utazás, a legfrissebb hírek.
Nyelvtani	A tanuló meglehetősen jól alkalmazza az elterjedt struktúrákat a kiszámítható helyzetekben.
Fonológiai	A tanuló kiejtése összességben érthető, a hanglejtés mind a mondatok, mind a szavak szintjén megfelelő.

6. táblázat. Nyelvi kompetenciák, melyekkel az érettségiző tanulóknak rendelkezniük kell

Készség	Osztály	
	10	11
Hallás utáni észlelés (beszédértés)	A felvételről meghallgatott szöveg terjedelme (percekben)	
	3–4	3–4
Vizuális észlelés (olvasás)	A gépelt szöveg terjedelme (szavakban)	
	350–400	400–450
Szóbeli interakció (párbeszéd)	A helyesen megfogalmazott kijelentések száma (tanulónként)	
	9	9
Szóbeli szövegalkotás (monológ)	A megalkotott szöveg terjedelme (mondatokban)	
	12–13	13–14
Írásbeli szövegalkotás (írás)	Az írott szöveg terjedelme (szavakban)	
	150–180	180–200

7. táblázat. Iránymutató értékelési paraméterek

Ha összehasonlítjuk a középiskolai paramétereket (7. táblázat) az általános iskolai paraméterekkel (5. táblázat), feltűnik néhány furcsaság.

1. A beszédértéssel kapcsolatban a felvételről meghallgatott szöveg terjedelme 10–11. osztályban ugyanannyi (3–4 perc), mint 7–9. osztályban, holott a középiskolában már elvárható lenne a többleteljesítmény.
2. A vizuális észlelés (olvasáskészség) követelményeit nem lehet érdemben összehasonlítani, mert az 5–9. osztálynál (5. táblázat) a szöveg terjedelme karakterekben van megadva, míg a 10–11. osztálynál (7. táblázat) szavakban.
3. A szóbeli interakció (párbeszéd) tekintetében ugyancsak „visszaesés” figyelhető meg az általános iskolához képest, mert míg 9. osztályban 10 helyesen megfogalmazott kijelentést kell tennie egy tanulóknak egy párbeszéd során, addig 10–11. osztályban elegendő mindössze 9 önálló mondat.
4. Hatalmas visszaesés tapasztalható a szóbeli szövegalkotás (monológ) terén. Míg 9. osztályban a megalkotott szöveg terjedelme 18 mondat hosszúságú, addig 10–11. osztályban ez a mennyiség mindössze 13–14 mondat. Persze az is félreértésekhez vezethet, hogy a paraméterek itt mondatokban vannak megadva, ami tágabb egység, mint a szavak száma (emellett nem mellékes, hogy mondatokkal mást lehet mérni, mint szavakkal).
5. Egyedül csak az utolsó paraméter adhat némi meglepésre okot, amennyiben itt érvényesül a következetesség elve. Az általános iskola utolsó évében (9. osztály) a megírandó szöveg terjedelme legalább 130–150 szó kell, hogy legyen, 10. osztályban 150–180 szó, míg 11. osztályban 180–200 szó.

Hiányosságként könyvelhető el azonban az, hogy a jelenleg hatályos tantervben semmilyen előírás vagy ajánlás sincs arra vonatkozóan, hogy milyen értékelési kritériumoknak kell a tanulóknak megfelelniük a tizenkét pontos értékelési skálán, melyet ma Ukrajnában a tanulók tudásának értékelésére alkalmaznak. Vagyis bár iránymutató értékelési paraméterekként megadták a 5. és 7. táblázatban szereplő adatokat, azonban nem egyértelmű, hogy hányas érdemjegyet érdemel az a tanuló, aki teljesítette ezeket a szinteket.

Összefoglalás és következtetések

A Szovjetunió széthullása után mindenki számára egyértelmű volt, hogy a független Ukrajnában egyebek mellett az oktatás is megújulásra szorul, és ezért új tantervekre lesz szükség. Ez az újítás az idegen nyelvekre is vonatkozott. 1998-ig (NINYT 5-11 1998) kellett várni, amikor először módosították a korábban alkalmazott tantervet. Ez az átszerkesztett változat viszont csak 2005-ig, az újabb idegennyelv-tanterv (NINYT 2-12 2005) kiadásáig volt érvényben. Ezt az újítást időközben a kialakult helyzet is

szükségessé tette, hiszen a 2003/2004-es tanévtől kezdődően már a 2. osztálytól kötelezővé vált az idegen nyelvek tanulása.⁵

Alapul véve Kurtán (2001) leírásait elmondhatjuk, hogy a hatályos idegen nyelvi tanterv Ukrajnában multifunkcionális, amennyiben többféle tantervtípus fellelhető benne, mint például a grammatikai, tematikus, szituatív, funkcionális és lexikális. A nyelvi tartalom elrendezésének módja szerint a ma hatályos tanterv lineáris, mivel a tartalmi egységek egymásra épülnek az egyszerűtől haladva az összetettig.

2017-ben az ukrán közoktatás újabb reformon esett át. A 2017/2018-as tanévben már az „Új Ukrán Iskola” koncepció szerint kezdték a tanítást az alsó tagozatban, az első osztályban. Az itt alkalmazott tantervben a tananyag oktatási területekre van osztva, melyen belül nincs konkrétan meghatározva, melyik tantárgyra hány heti/évi tanóra jut (lásd pl. 2. sz. táblázat). Mindösszesen annyi van megadva a tantervben, hogy hány óra jut a nyelvi/irodalmi területre. Ennek egyrészt az előnye az, hogy önállóságot biztosít az iskoláknak, autonóm döntési jogot, másrészt viszont a magyar iskolák hátrányos helyzetbe kerülnek, mert az ukrán és az angol mellett a magyarra is kell, hogy órákat szánjanak, általában az idegen nyelvek rovására. A 2005-ös tantervhez képest ez visszaesést jelent, hiszen akkor még minden nyelv (a magyar is) külön-külön szerepelt a tantervben. Ily módon a tanár munkája is megnehezül, hiszen ugyanolyan mennyiségű tudásanyagot kell átadni a gyerekeknek, mint korábban, csak kevesebb rá a rendelkezésre álló órakeret.

Fennállhat az a veszély is, hogy a tanterv sürgető, követelő jellege miatt a tanárok, a tanügyi igazgatóságok feléjük irányuló nyomásgyakorlása miatt is, felületesebben tanítják majd a tananyagot, csak hogy eleget tegyenek a tantervi elvárásoknak. Azonban ha ez a helyzet előfordul, nyilvánvaló visszaesést okozhat a tanulók tudásszintjében. Ezt elkerülendő, a tanároknak mindent el kell követniük annak érdekében, hogy a megváltozott tanterv előírásait betartva ne engedjék meg az oktatás minőségének romlását, a követelmények csökkenését. Így elvárható, hogy nem csorbul a tanulók tudásszintje sem.

⁵ 2003 előtt Ukrajnában az idegennyelv-oktatás az 5. osztályban kezdődött, vagyis a tanulók 10 éves korában. Azonban eleget téve a kor követelményeinek, Ukrajna Oktatásügyi és Tudományos Minisztériuma végül olyan döntést hozott, hogy kötelező jelleggel a 2. osztályban kell kezdeni az idegennyelv-tanítást, amikor a kisiskolások hétévesek. 2008-tól azonban már az elsősök is tanulnak idegen nyelveket Ukrajnában.

IRODALOM

- Berardo, S. A. (2007): *Designing a language learning syllabus*. Rome: ARACNE.
- CEFR – *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment* (2001): Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Cunningsworth, A. (1995): *Choosing your Coursebook*. London, UK: Heinemann.
- Falus Iván – Szivák Judit (2004): *Didaktika*. Budapest: Comenius Oktató és Kiadó Bt.
- Gurvics, P. B. [Гурвич, П. Б.] (2003): О четырёх методических принципах организации обучения иностранным языкам [Az idegen nyelvek oktatása megszervezésének négy módszertani elvéről]. *Иностранные язык в школе*, 86/7, 24–28.
- Husztai, I. (2009): *The use of learner reading aloud in the English lesson: A look at the micro and macro levels of oral reading*. Ungvár: PoliPrint.
- Korotchenko, T. V. – Matveenko, I. A. – Strelnikova, A. B. – Phillips, C. (2015): Backward Design Method in Foreign Language Curriculum Development. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 215, 213–217.
- Közlöny – Про нову навчальну програму з іноземних мов [Az új idegen-nyelvi tantervről]. (2001). *Ukraina Oktatásügyi és Tudományos Minisztériumának Közlönye*, 9, 15–18.
- Kurtán Zsuzsa (2001): *Idegen nyelvi tantervek*. Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.
- Nikolaeva, S. Yu – Bihych, O. B. – Borysko, N. F. – Boretska, G. E. [Ніколаєва, С. Ю., Бігич, О. Б., Бориско, Н. Ф., Борецька, Г. Е.] (2013): *Методика навчання іноземних мов і культур: Теорія і практика* [Az idegen nyelvek tanításának módszertana: Elmélet és gyakorlat]. Київ: Ленвіт.
- Nikolaeva, S. Yu. [Ніколаєва, С. Ю.] (2010): Зміст навчання іноземних мов і культур у середніх навчальних закладах [Az idegen nyelvek és kultúrák oktatásának tartalma a középfokú oktatási intézményekben]. *Іноземні мов* 16/3, 3–11.
- O'Neill, R. (1972): *Kernel lessons*. London, UK: Longman.
- Salimi, A. – Dadashpour, S. – Shafaei, A. – Asadollahfam, H. (2012): Critical Review of Approaches to Foreign Language Syllabus Design: Task-based Syllabus (a Shortcut). *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 46, 828–832.
- Scsukin, A. N. [Щукин, А. Н.] (2007): *Лингводидактический энциклопедический словарь более 2000 единиц* [Nyelvi-didaktikai enciklopédikus szótár – több mint 2000 szócikk]. Москва: Астрель.
- Shyian, R. B. [Шиян, Р. Б.] (2018, szerk.): *Нова українська школа. Типова освітня програма для закладів загальної середньої освіти (1–4 клас)* [Új Ukrán Iskola: Tipikus tanterv az oktatási intézmények részére (1–4. osztály)]. Letöltve: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60408/> 2019. szeptember 2.
- Szavcsenko, O. Ja. [Савченко, О. Я.] (2017, szerk.): *НУШ: Типова освітня програма для ЗЗСО* [ÚUI: Tipikus tanterv az oktatási intézmények részére]. Letöltve: <https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60407/> 2019. szeptember 2.

FORRÁSOK

- Kulcsfontosságú változások az 5–9. osztály tanterveiben* [Ключові зміни оновлених програм 5–9 класів] (2019). Letöltve: <https://osvita.ua/school/reform/56113/> 2019. szeptember 5.
- NINYT 2-12 – Nemzeti idegen nyelvi tanterv (a 2–12. osztály számára)* [Іноземні мови – англійська, німецька, французька, іспанська. Навчальні програми для 2–12 класів]. (2005). Kiiv: Міністерство освіти і науки України.
- NINYT 5-11 – Nemzeti idegen nyelvi tanterv (az 5–11. osztály számára)* [Іноземні мови – англійська, німецька, французька, іспанська. Навчальні програми для 5–11 класів]. (1998). Kiiv: Міністерство освіти і науки України.
- Ukrajna törvénye az oktatásról* [Закон України „Про освіту”] (2017): Letöltve: <http://osvita.ua/legislation/law/2231/> 2019. szeptember 16.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS

Szeretném kifejezni hálámat a két anonim bírálónak a számos hasznos tanácsért, melyeket megfogadva tökéletesíthettem a tanulmányomat. Köszönöm.

